Budoucnost vztahů mezi Čechy a Němci
Kučkův mlýn, Čistá u Rakovníka, 27. 10. 1995

01
Vlastně dvojí otázka: budoucnost česko-německých vztahů obecně, a budoucnost vztahů mezi Čechy (a Moravany) na jedné straně a „böhmisch“ Němci na straně druhé. Tato druhá otázka má opět dvojí možné zaměření: jednak jde o vztahy k sudetským Němcům (minulost), jednak o vztahy k Němcům, kteří by se chtěli v Čechách a na Moravě usídlit (budoucnost).

02 Předpokladem je vyjasnění, co rozumíme pod slovem „Češi“ a co pod slovem „Němci“. Mnoho Čechů atd. se stalo Němci nebo Rakušany – viz jména ve Vídni nebo také v Berlíně atd. Řada Němců se naopak stala Čechy. Nelze o konkrétním člověku „objektivně“ rozhodnout, je-li Čech nebo Němec – je to věc rozhodnutí.

03
Minulost ukázala, že zejména v době osvícenství (ale i dříve) germanizace jak v Rakousku, tak v Německu způsobila, že německý jazyk silně postoupil na východ – a to vyvolalo reakci v podobě českého nacionalismu (obrození). K něčemu podobnému nedošlo v tom rozsahu v Lužici, takže Lužičtí Srbové byli poněmčeni.

04
Strýc (1877) a otec (1887) (a potom ještě jejich sestra) chodili do německých škol, žili v jediné české rodině v jinak zcela německé vesnici (jejich matka byla po své matce poloviční Němka). Otec vzpomínal, že ke problémům a konfliktům začalo docházet až koncem století a v prvních letech tohoto století, tedy zhruba před sto lety. Hegemonie Němců, opírajících se o Rakousko, ale cítících se Němci víc než Rakušany, se začala upevňovat. Nebyl to důsledek českého obrození, ale šlo o novou německou iniciativu. Vše bylo posíleno mezinárodním napětím a vyvrcholilo ve válce. Rozpad Rakouska a vznik ČSR znamenal novou situaci a tím novou šanci. Ta byla na obou stranách promarněna v důsledku těžkých chyb.

05
Odsun Němců po druhé válce nemůže být v žádném případě ospravedlněn, ale nemůže být odsuzován bez ohledu na všechny společenské, politické i historické kontexty. „Böhmisch“ Němci se pokusili hned po první válce odtrhnout převážně německá území od historického českého království, což z nich v českých očích učinilo nespolehlivé občany. V prvních letech se zdálo, že šlo jen o první reakci a že konsolidace postupuje a nadále bude postupovat. Nacionální socialismus a henleinovství však sjednotilo většinu „böhmisch“ Němců do protičeské a protistátní fronty. V českém povědomí bylo nejen nucené vystěhování Čechů z okupovaného území, ale zejména také německé plány na vystěhování Čechů, Slováků, Poláků atd. na východ a rozšíření německého Lebensraumu. Že k tomu nemohlo dojít, to je výsledek světové války. Jiným výsledkem světové války je odsun, k němuž došlo za souhlasu všech vítězných mocností. Jakékoli opravování výsledků válečných konfliktů nebezpečně vyvolává konflagrace nové. Od toho je třeba odlišit jednotlivé nelidskosti, k nimž z obou stran docházelo.

06
Situace dnešní Evropy se závažným způsobem změnila. Německo už dávno není „poraženou mocností“, ale hospodářsky nejmocnějším státem v Evropě, nejnověji i politicky posíleným integrací. Kulturně se stalo pro Čechy opět mocným zdrojem, i když už nikoliv ve všech oborech na prvním místě stojícím (vliv nejbližšího souseda se však už dnes mocně prosazuje a tak to bude jistě pokračovat i v budoucnosti). Německý vliv můžeme a také budeme vyvažovat zájmem o jiné evropské i mimoevropské zdroje, ale nikdy se geograficky nepřesuneme jinam. Zvláště po rozpadu ČSR je Česká republika opět ze tří stran obklopena Německem a jeho vlivem.

07
Mocný německý soused neznamená dnes už žádné ohrožení jazykové, a to ze dvou důvodů: předně se sami Němci dnes musí jazykově vyrovnávat se záplavou angličtiny, která se stává evropským a světovým esperantem, zatímco němčina je nadále esperantem už jen slovanským (a některých dalších jazykově blízkých národů, např. Holanďanů apod., ale i tam už angličtina začíná převládat). Na druhé straně jazyková různost se už v Evropě prosazuje jako samozřejmá a dokonce jako zachování hodná. Budoucnost Evropy asi bude jiná než byla až dosud minulost

Spojených států – dokonce naopak se zdá, že ono jazykové sjednocení na anglické základně už dosáhlo vrcholu a bude relativizováno.

08
Ekonomicky nemusí Německo znamenat hrozbu ve sjednocené Evropě, kde nadnárodní velké instituce všeho druhu se budou řídit jen ekonomickými zřeteli.

09
Kulturně bude nadále německá minulost představovat nepominutelný poklad obecně evropský. Budoucnost pak bude záležet na tvorbě a nikoliv na velikosti či jiných kvantitativních zřetelech.

10
Zvláštní pozornosti zasluhuje otázka češtiny: bude dobré zachovat alespoň několik milionů česky mluvících lidí, aby čeština zůstala jazykem živým, neboť filosoficky je „noch gleichursprünglicher“ s řečtinou než němčina. (To je spíše humorná poznámka, ale míním ji docela vážně.)

11
V budoucí Evropě se lidé budou přemísťovat podle potřeby, budou migrovat, a tak je třeba počítat také s tím, že se k nám přistěhuje řada Angličanů, Francouzů, Holanďanů, Španělů, Italů atd. – a samozřejmě také Němců. Budou-li orientováni jen ekonomicky, technicky, vědecky, pak zůstanou v jistém ghettu lidí mluvících anglickým esperantem. Jiná bude ovšem situace lidí kulturně angažovaných a tím či oním způsobem tvořivých: tam bude snad možno očekávat, že se sžijí s domácí atmosférou také v podobě osvojení
místního jazyka.

12
Zvláštním problémem jsou tzv. sudetští Němci, kteří se nedokázali vintegrovat mezi Němce sjednoceného spolkového státu, ani se necítí doma mezi Rakušany, ale za svou domovinu, za svou vlast považují Čechy nebo Moravu. Tam je třeba přísně a přesně odlišovat konjunkturální tendence od opravdové spjatosti se zemí, tj. s vlastí, a napomoci návratu těchto lidí do České republiky. Pochopitelně se ovšem něco takového vylučuje s dvojím občanstvím a vůbec se vším, co by jakýmkoliv způsobem mohlo byť jen vzdáleně připomínat expanzi či jakkoliv (i pouze kulturně) imperiální tendence.